

Recenzent:

dr hab. Michał Kacperczyk, prof. AS

Akademia Sztuki w Szczecinie
Wydział Grafiki
Katedra Grafiki Projektowej
Pracownia Typografii

Reprezentowana dziedzina:
dziedzina sztuki;
dyscyplina: sztuki plastyczne
i konserwacja dzieł sztuki

Łódź / Szczecin,
dnia:
21 czerwca
2022 r.

Doktorantka:

mgr Aneta Kosin

RECENZJA W PRZEWODZIE DOKTORSKIM

Promotor:

Prof. dr hab.

Piotr Karczewski

Recenzja rozprawy doktorskiej Pani mgr Anety Kosin zatytułowanej: „Nowe zagrożenia cywilizacyjne. Cykl plakatów ilustrujących problem współczesnych uzależnień” przygotowana pod opieką promotorską Pana Prof. dr hab. Piotra Karczewskiego; sporządzona w związku ze wszczęciem przez Radę Wydziału Grafiki i Malarstwa Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi przewodu doktorskiego w dziedzinie sztuk plastycznych, w dyscyplinie artystycznej sztuki piękne; procedowanym przez Radę do Spraw Stopni Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi.

Pismem przewodnim, z dnia 4 maja 2022 roku, zostałem poinformowany przez Przewodniczącą Rady ds. Stopni, Panią dr hab. Małgorzatę Dobrzyńską-Kojder, prof. ASP w Łodzi, iż dnia 8 kwietnia 2022 roku zostałem wyznaczony przez Radę ds. Stopni ASP w Łodzi na recenzenta w przewodzie doktorskim Pani mgr Anety Kosin, której przewód doktorski został wszczęty w dn. 10.04.2019 roku.

PODSTAWY PRAWNE:

1. Art. 186 i 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o Szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r., poz. 1668 z późniejszymi zmianami).
2. Art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2003 r., nr 65, poz. 595 z późn. zm.).
3. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz. U. z 2018 r., poz. 261).
4. Ustawa z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 30.08.2018 r. poz. 1669 z późn. zm.).

TEMAT ROZPRAWY DOKTORSKIEJ:

„Nowe zagrożenia cywilizacyjne. Cykl plakatów ilustrujących problem współczesnych uzależnień”

WPROWADZENIE

Rozprawa doktorska Pani mgr Anety Kosin stanowi interesujące opracowanie z zakresu komunikacji wizualnej i pozycjonuje się w obszarze sztuki plakatu autorskiego zaangażowanego społecznie. Tematyka dysertacji dotyczy problematyki uzależnień ze szczególnym wskazaniem na pogłębianie zbiorowej świadomości społecznej w przedmiotowym zakresie.

FORMA I STRUKTURA PRACY

Rozprawa doktorska w formacie 210 × 297 mm (A4) i orientacji wertykalnej została zaprojektowana i złożona przez Autorkę poprawnie. Dysertacja liczy 216 stron z uwzględnieniem wersji anglojęzycznej (rozprawa w języku polskim liczy 108 stron).

Na strukturę opracowania składa się dziewięć wyszczególnionych rozdziałów (podtytułów); *Co to jest uzależnienie?*, *Dwanaście wybranych uzależnień – Opis, charakterystyka, statystyki*; *Kampania społeczna jako próba pogłębiania świadomości społecznej – plakaty / kampanie społeczne na świecie dotyczące uzależnień*; *Prezentacja cyklu plakatów pt.: Zerwij Mskę, Maskę i jej znaczenie*; *Symbol i znak w komunikacji społecznej*; *Cechy skutecznego przekazu wizualnego w omawianym cyklu*; *Cykl plakatów – prezentacja, Zerwij Mskę – proklama jako znak*.

Strukturę dysertacji dopełniają *Wstęp*, *Zakończenie*, *Podziękowania* i *Bibliografia*. Trafnie dobrana i wykorzystana w pracy bogata literatura specjalistyczna liczy czterdzieści pozycji; w tym wiele ważnych publikacji książkowych i źródeł internetowych. Tradycyjne pozycje książkowe zostały w wykazie przemieszane z linkami (netografią), nie zostały uporządkowane w kolejności alfabetycznej ani nie są numerowane, zaś wielu linkom brakuje dostępu.

W pracy występują drobne niedociągnięcia dot. składu typograficznego (jak np. wdowy) i pojedyncze błędy literowe. Grzbiet publikacji liczy w przybliżeniu 14 mm. Na grzbiecie Projektantka zdecydowała się na zastosowanie chorągiewek do lewej, na pierwszej stronie okładki – na układ osiowy (centralny, symetryczny), na stronie tytułowej na chorągiewkę do prawej, zaś w dalszej części publikacji na skład justowany (dla tekstu ciągłego). Autorka stosuje zatem wszystkie cztery rodzaje składu typograficznego w obrębie jednego projektu graficznego publikacji wielostronicowej.

Na stronie tytułowej, kontrtytułowej i tej ze spisem treści w moim odczuciu zbędnie figuruje paginacja. Rekomendowałbym także rozważenie rezygnacji z ramek, które podkreślają format prac reprodukowanych na całe strony, podobnie jak ma to miejsce w przypadku prezentacji kart kalendarza. W moim odbiorze parametry dot. składu typograficznego takie jak stopień pisma, interlinia i wcięcia akapitowe zostały przez Autorkę określone nieco przesadnie. Jednak decyzjom w tym zakresie nie można przy tym zarzucić, iż nie służą one czytelności.

Projektantka zdecydowała się na dobór papieru powlekanego, kredowego, o powierzchni błyszczącej, co nieco utrudnia percepcję tekstu opracowania poprzez refleksy świetlne.

Publikacja została zrealizowana w technice druku cyfrowego i oprawiona w oprawę miękka-klejoną; awers pierwszej i czwartej strony okładki został jednostronnie zafoliowany folią matową.

Powyższe, kosmetyczne uwagi dot. layoutu dysertacji doktorskiej mają charakter konstruktywny – (nie zaś krytyczny) – i pozostają bez istotnego wpływu na bardzo pozytywny odbiór profesjonalnie opracowanej całości. Jako recenzent wychodzę przy tym z założenia, iż od kandydatów i kandydatek do awansu naukowo-artystycznego na stopień doktora w zakresie sztuk plastycznych należy oczekiwać najwyższej jakości opracowania projektu, składu typo i formy podania rozprawy doktorskiej.

MERYTORYCZNA OCENA PRACY

W części teoretycznej rozprawy Pani Aneta Kosin przybliży istotę problemu współczesnych uzależnień, przytacza kluczowe definicje, dane statystyczne, mechanizmy, etapy i klasyfikację uzależnień. Szczegółowo omawia charakterystykę dwunastu wybranych przez siebie uzależnień, które stały się przedmiotem opracowania graficznego cyklu plakatów stworzonych w ramach części projektowej. W ramach research'u Doktorantka prezentuje przykładowe elementy zrealizowanych kampanii społecznych dot. tożsamej problematyki. W dalszej części dysertacji Doktorantka omawia m.in. symbolikę maski jak również przybliży zasady projektowania przekazu wizualnego w komunikacji społecznej.

Pani Aneta Kosin, będąc doświadczoną projektantką, posiada pełną świadomość roli jaką graficy-projektanci – w szczególności twórcy plakatów zaangażowanych – odgrywają w kreacji komunikacji społecznej. Jako artystka ma poczucie odpowiedzialności społecznej i potrzeby informowania odbiorców swoich prac o nowych zagrożeniach cywilizacyjnych, do których zalicza uzależnienia.

Przedmiot opracowania części praktycznej (projektowej) stanowi seria dwunastu plakatów społecznych, ukazujących najbardziej powszechnie uzależnienia. Nadrzędnym celem Doktorantki jest zwrócenie uwagi odbiorców i pogłębianie świadomości społeczeństwa na temat zjawiska uzależnień jak również ich skutków, które mają istotny wpływ na kondycję psychiczną człowieka i jego zachowania. Poprzez serię „plakatów-ilustracji” Artystka nawołuje odbiorców swoich prac do refleksji nad przedmiotowym zagadnieniem.

Pośród problemów, którym poświęcone są kreacje graficzne Doktorantka przestrzega przed uzależnieniem od alkoholu, nikotyny, narkotyków, leków, zakupów, jedzenia, seksu i miłości, internetu i komputera, hazardu, gier komputerowych, mediów społecznościowych i agresji.

Motywe przewodnim reprezentującym poszczególne problemy (pośród uzależnień) w omawianej serii plakatów jest motyw maski. Maski posiada właściwości, które pozwalają się kamuflować, wcielać w inne role, a zatem posiadać różne oblicza. Jako metafora zakamuflowanego uzależnienia symbol ten wydaje się niezwykle trafiony.

Głównym środkiem artystycznego wyrazu w omawianej serii prac jest kreacja graficzna o charakterze ilustracyjnym. Autorka świadomie rezygnuje z realistycznego przedstawienia na rzecz syntetycznego komunikatu wizualnego zawartego w znaku.

W plakatach składających się na pracę doktorską dominuje sylwetowo-linearna ilustracja i wyrazista kolorystyka. Centralną część kompozycji wszystkich prac stanowi główny element graficzny – maska, która na potrzeby poszczególnych motywów przewodnich jest przez Autorkę odpowiednio modyfikowana. Bazowy kształt maski przypomina wenecką maskę karnawałową, która była jedną z głównych inspiracji Doktorantki. Forma maski współistnieje w omawianej serii prac z innymi elementami graficznymi, które pełnią funkcję dekoracyjną jak również uzupełniają przekaz.

Na stosunkowo bogatą (złożoną), strukturę formy ilustracyjnej składają się m.in. sylwetowe kształty i elementy graficzne, formy geometryczne, piktograficzne, typograficzne, znaki, symbole uzupełniające i ikonki. Doktorantka konstruuje zatem przekaz w oparciu o proste i uniwersalne środki graficznego wyrazu. Pierwszoplanowe lustracje na pierwszy rzut oka sprawiają wrażenie wektorowych. Niestety Autorka nie zdradza kulis dot. zastosowanych narzędzi (programów graficznych) ani techniki realizacji prac. Nieznane pozostają także parametry techniczne projektów takie jak wymiary.

Dolną część kompozycji plakatów organizuje logotyp dodatkowo spajający serię prac zakomponowany w relacji hasłem przewodnim. Typografia opracowania bazuje na prostym, jednoelementowym (jednym z najbardziej popularnych krojów pisma na świecie) – Helvetica autorstwa Maxa Miedingera.

W komunikacie wiodącym (*ZERWIJ MASKE*) Projektantka stosuje odmiany *Bold* oraz *Black Extended* wspomnianego wyżej kroju pisma, zaś w informacji uzupełniającej – odmianę *Bold Condensed*. Kolorystyka logotypu (niemal każdorazowo odmienna) nawiązuje do przewodniego koloru maski zastosowanego w poszczególnych plakatach, co wizualnie dopełnia kompozycje kolorystyczne prac.

W dysertacji Autorka prezentuje podstawową i uzupełniającą wersję znaku, siatkę konstrukcyjną, określa pole ochronne, skrajne pomniejszenie logotypu, jak również kolorystykę zastosowaną w serii prac – bez określenia trybów kolorystycznych ani ich składowych – co w przypadku plakatów realizowanych w technice druku solwentowego nie jest wymagane.

Kolorystyka plakatów składających się na cykl jest różnorodna i została dostosowana do poszczególnych zagadnień. Pośród barw, które figurują w projektach dominują przede wszystkim odcienie czerwieni, magenty, czerni i zieleni ale także błękitu, granatu, fioletu czy turkus.

W tle wszystkich prac Autorka projektów stosuje odmienny motyw dedykowany każdemu z tematów, który pełni funkcję ozdobną, pomaga organizować kompozycję prac i uzupełnia przekaz. W tle poszczególnych plakatów Projektantka stosuje odpowiednio: aple, przejścia tonalne, tekstury, fragmenty fotografii, efekt transparentności, odciski, rozmycia, elementy geometryczne, linearne, multiplikacje, wzory, raporty, patterny i/lub dekory (...)

Kompozycja prac jest (pozornie) centralna i symetryczna, co zostało jednak zaburzone licznymi zabiegami graficznymi zastosowanymi przede wszystkim w tle plakatów. Przedstawienia masek w głównej części kompozycji prac (w przypadku większości plakatów) również nie są w pełni symetryczne; choć w pierwszym kontakcie z kreacjami, przeważająca większość ilustracji sprawia takie wrażenie. Forma maski jak również jej kolorystyka na każdej z prac pozostaje odmienna. Jedynie otwory przewidziane w maskach na oczy pozostają zunifikowane i „bezsobowe”.

Projektantka nie sygnuje plakatów własnego autorstwa składających się na serię prac doktorskich.

Oprócz zaprojektowanego przez Panią Anetę Kosin cyklu plakatów Autorka prezentuje w dysertacji przykładowe zastosowanie kreacji graficznych w formie monumentalnych billboard'ów, citylight'ów, jak również implementacji grafik m.in. na torbach, T-shirt'ach, kubkach, podkładce pod mysz, itp. gadżetach reklamowych.

Opracowanie posiada zatem aspiracje, które nobilitują serię plakatów do rangi kampanii społecznej. Pośród zaprojektowanych form Autorka nie zdecydowała się na zaangażowanie jakichkolwiek form z zakresu dynamicznych mediów cyfrowych. Naturalnie temat określony przez Doktorantkę tego nie wymaga jednak ocierając się o ambicje, które pozycjonują serię plakatów jako element kampanii społecznej – sądzę, że warto byłoby w przyszłości poszerzyć zakres opracowania o formy animowane; tym bardziej, że wiele spośród poruszanych problemów dotyczy właśnie obecności w sieci – m.in. poprzez uzależnienie od komputera, internetu, gier komputerowych i mediów społecznościowych jak również zakupów (w domyśle także tych dokonywanych online), uzależnienie od seksu i miłości (w tym także od pornografii dostępnej w internecie) i agresji (wszechobecnej online).

Interesujące uzupełnienie serii plakatów stanowi kalendarz opracowany przez Doktorantkę na 2023 rok. Kalendarium, które zostało zakomponowane w centrum dolnej części plakatów znakomicie dopełnia ich kompozycję. Niestety w samym kalendarium występują istotne błędy w zakresie składu typograficznego. Niektóre dni tygodnia zlewają się ze sobą, co w kontekście problematyki uzależnień być może miało sens – (jako kreatywny pomysł na nieco abstrakcyjny przekaz przemycony w kalendarzu towarzyszącym kampanii społecznej dot. uzależnień) – o ile tego typu zabieg nie byłby wynikiem przypadku bądź pośpiechu.

PODSUMOWANIE

Pani Aneta Kosin w swojej pracy doktorskiej realizuje misję polegającą na pogłębianiu świadomości zbiorowej społeczności. Porusza niezwykle istotny, ponadczasowy problem społeczny – ilustrując go w dwunastu spójnych ujęciach.

Poprzez nieoczywistą formę graficzną zwraca uwagę na problem uzależnień i prowokuje odbiorcę swoich prac do konfrontacji z samym sobą. W sposób bezpośredni, lapidarny i prowokacyjny, skutecznie nawołuje odbiorców komunikatu zawartego w plakatach do autorefleksji.

Omawiana seria plakatów społecznych pt. „*Nowe zagrożenia cywilizacyjne. Cykl plakatów ilustrujących problem współczesnych uzależnień*” ma charakter informacyjny i uświadamiający.

Powstała z wewnętrznej potrzeby i troski Autorki o kondycję społeczną współczesnej cywilizacji, jak również stanowi uzasadnioną kontynuację dotychczasowej drogi twórczej Doktorantki.

Projekty plakatów składające się na cykl są spójne pod względem kompozycyjno-formalnym, czytelne i zrozumiałe dla odbiorcy, zwracają na siebie uwagę i przede wszystkim intrygują.

W moim odczuciu poszczególne plakaty składające się na cykl mogą funkcjonować zarówno niezależnie jako pojedyncze plakaty autorskie o charakterze społecznym jak i z powodzeniem stanowią serię prac powiązanych tematycznie. Niezależnie od powyższego komunikat wizualny zawarty w poszczególnych plakatach pozostaje czytelny.

Całość opracowana została rzetelnie, projekty są estetyczne, atrakcyjne dla oka i przekonujące.

W oparciu o konsekwentną myśl projektową Autorka zaprojektowała lapidarny, klarowny i skuteczny komunikat wizualny.

Artystka w swojej rozprawie doktorskiej „obnaża kulisy uczestniczenia w grze pozorów” jaką jest stan uzależnienia. Grze, w której bardzo często stawką jest zdrowie psychiczne, fizyczne, jakość funkcjonowania jednostki w społeczeństwie (bądź jej wykluczenie) a nawet ludzkie życie. Projektantka w swoim cyklu plakatów nawołuje odbiorcę do ściągnięcia maski, autorefleksji i zajrzenia w głąb siebie.

W mojej ocenie postawa Pani Anety Kosin reprezentowana poprzez omawianą serię plakatów składających się na pracę doktorską zasługuje na uznanie. Mam nadzieję, że opracowany przez Doktorantkę cykl plakatów ilustrujących problem współczesnych uzależnień doczeka się realizacji i publikacji na szerszą skalę – zarówno w miejskiej przestrzeni publicznej jak i tej wirtualnej (online). Opracowana seria projektów aspiruje bowiem do rangi (ważnej) informacyjnej kampanii społecznej. Być może opracowane plakaty miałyby wówczas szansę przemówić do młodego odbiorcy i przestrzec go przed niebezpiecznymi nałogami bądź skłonić osoby, które trwają w stanie uzależnienia do refleksji nad własnym problemem.

W tym kontekście rozprawę doktorską autorstwa Pani Anety Kosin postrzegam jako pracę szczególnie użyteczną bowiem przydatną społecznie.

Praca doktorska autorstwa Pani Anety Kosin dowodzi wysokich kwalifikacji artystyczno-naukowych Doktorantki, świadczy o dużym doświadczeniu zawodowym, dojrzałości projektowej i „świadomości wzrokowej” Autorki. Kandydatka na stopień doktora sztuki wykazuje się w rozprawie potężną wiedzą teoretyczną z zakresu komunikacji wizualnej, którą ze swobodą posługuje się na potrzeby opracowania rozprawy doktorskiej i z łatwością przekłada ją na język wizualny w ocenianym dziele. Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska potwierdza w mojej opinii wiedzę Kandydatki na stopień doktora sztuk plastycznych w dyscyplinie sztuki piękne, w której został wszczęty przewód doktorski, jak również dowodzi posiadania przez Doktorantkę umiejętności niezbędnych do samodzielnego prowadzenia pracy badawczo-artystycznej. Praca doktorska Pani mgr Anety Kosin w pełni uzasadnia awans naukowy Kandydatki na stopień doktora sztuk plastycznych, co rekomenduję z przekonaniem.

KONKLUZJA

Biorąc pod uwagę zarówno wartość merytoryczną rozprawy doktorskiej Pani mgr Anety Kosin, poziom artystyczny pracy, jak również aspiracje o charakterze społecznym opracowanego przez Doktorantkę projektu pt.: „*Nowe zagrożenia cywilizacyjne. Cykl plakatów ilustrujących problem współczesnych uzależnień*” – stwierdzam, że przygotowana przez Panią Anetę Kosin rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie podjętego problemu i spełnia wymogi ustawowe stawiane doktorantom określone w Art. 13 ust. 1. Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2003 r., nr 65, poz. 595 z późn. zm.), jak również w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz. U. z 2018 poz. 261) z późn. zmianami.

W związku z powyższym popieram wniosek skierowany do Wysokiej Rady ds. Stopni Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi o przyznanie Pani Magister Anecie Kosin stopnia doktora w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie artystycznej sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.

dr hab. Michał Kacperczyk, prof. AS

Łódź / Szczecin, dn. 21.06.2022 r.